

4. Положение о системе ведения путевого хозяйства на железных дорогах Российской Федерации. Приказ МПС № 12Ц от 16 августа 1994 г. Москва, 1994. 50с.
5. Яковлева Т.Г., Карпущенко Н.И., Клинов С.И., Путря Н.Н., Смирнов М.П. Железнодорожный путь (под ред. Т.Г.Яковлевой) – М.: Транспорт, 1999.405 с.
6. Шрамм Г. Верхнее строение и содержание пути железных дорог ФРГ. – М.: Трансжелдориздат, 1962.136 с.

ҚАЗАҚСТАН ЖЕР ҚОЙНАУЫН ҚОРҒАУ

КАДЫРОВА А.Б.

Жер қойнауы ұғымы кен байлығы ұғымынан кең. Кен байлығы – жер қойнауының ең маңызды құрамдас бір бөлігі. Бағалы кен байлығы, пайдалы қазбалар мемлекеттің әлеуметтік экономикалық жағдайында өнеркәсіп өндірісін ұлғайтуда көрнекті орын алады.

Қазақстан өзінің жер қойнауының байлығымен әйгілі. Бұл Жер қыртысының геологиялық құрылысы мен даму ерекшеліктеріне байланысты. Тау түзілу, магмалық жыныстардың енуі және метоморфизм (өзгеріске ұшыраған), яғни эндогендік процестердің әртүрлілігі, солармен байланысты тау жыныстарының құрылымында, минералдық және химиялық құрылымында, минералдық және химиялық құрылысында болған қандай да бір өзгерістер түрлі пайдалы қазбаларды түзеді.

Пайдалы қазбалар деп, қазіргі техниканың даму деңгейінде, табиғи түрінде немесе өңделгеннен кейін шаруашылықта пайдалануға болатын минералдар мен тау жыныстарын айтады. Әдетте, таулы аймақтарда (катпарлы және катпарлы-жақпарлы аудандарда) және шөгінді қабығынан айырылған платформаларда рудалы қазбалар кені көптеп кездеседі. Ал, шөгінді түріндегі пайдалы қазбаларды (мұнай, газ, көмір, уран және т.б.) шөгінді қабығы бар платформаларда (жазықтықтарда) кездестіруге болады. 1919-1923 жылдардың өзінде Қарағанда тас көмір алабының өнеркәсіптік мүмкіндіктері анықталды. Содан бері Қазақстан геологиялық пайдалы кендер ашылып, жоспарлы зерттеу жұмыстары жүйелі түрде жүргізіліп, қойнау туралы қажет геологиялық ақпарат алуды ғана емес, сондай-ақ пайдалы қазбаның өнеркәсіптік шоғырларын дер кезінде анықтап, бейөнеркәсіптік шоғырларды сұрыптауды да қамтамасыз ету керек. Жер қойнауын геологиялық зерттеудің жалпы жүйесінде мынадай негізгі төрт кезенді бөлуге болады: аумақты геологиялық картаға түсіру; пайдалы қазбаларды іздеу; кен орындарды барлау және игеру (өндіру).

Еліміздің экономикалық дамуына минералдық шикізат базасының нығаюы мен ұлғаюы айрықша үлес қосады.

Қазақстан экономикасы мен әлеуметтік дамуының қазіргі кезеңі геология саласына еліміздің минералдық шикізат базасын ұлғайту мен нығайту туралы мәселе қойылады. Бұл мәселені шешу пайдалы қазбаларды іздеу мен барлаудың озық әдістерін енгізу, кен орындарды болжау мен геологиялық экономикалық бағалаудың ғылыми негізделгендік деңгейін көтеру, геофизикалық және геохимиялық зерттеу әдістерін, жер беті мен оның қойнауларын зерттеу үшін аэроғарыштық құралдарды тиімді пайдалану негізінде іске асырылуы мүмкін.

Осы айтылғандарға байланысты кен – өндіріс өнеркәсібінде, жер қойнауын және жалпы табиғатты қорғау мен тиімді пайдалануға қатысты ғылыми – техникалық ілгерілеуде геологияның мәні айрықша екені көрінеді.

Геологиялық білім кен орындар мен кеніштердің қазіргі кен – геологиялық ахуалының ұдайы күрделенуі кезінде, жер қойнауын игерудің мәселелерін нәтижелі шешуге қабілетті мамандар даярлаудың ең маңызды элементі болып табылады.

Қазақстан әр түрлі пайдалы қазбаларға ие. Қазақстанның жер қойнауында Менделеев кестесінің 105 элементінің 99 табылған, оның 70 –інің мол қоры барланған және 60-тан астамы өндіріледі. 6 мыңға жуық пайдалы қазбалар кен орындары ашылған. Қазіргі уақытта минералдық шикізаттың 1225 түрін камтитын 493 кен орны белгілі. Қазақстан әлемде мырыштың, вольфрамның және бариттың барланған қорлары бойынша бірінші, күміс, қорғасын және хромиттердің барланған қорлары бойынша екінші, мыс пен флюарит бойынша үшінші, молибден бойынша төртінші, алтын бойынша алтыншы орында тұр.

Қазақстан Республиканы әлемнің ірі мұнай өндіретін мемлекеттерінің қатарына жатқызуға мүмкіндік беретін батыс өңірінде шоғырланған мұнай мен газдың айтарлықтай қорларына ие. Оңтүстік Торғай ойпатының шегінде жана мұнайы бар ауданның ашылуы Республиканың мұнай өндіруді одан әрі дамыту перспективасын кеңейтеді.

Қазақстанның бар пайдалы қазбалар қорларын геологиялық – экономикалық бағалау нәтижесі бойынша экономикалық бағалау нәтижесі бойынша экономикалық маңызы бойынша көмір, мұнай, мыс, темір, қорғасын, мырыш, хромиттер, алтын, марганецтің ең үлкен салмағы бар. Қазақстан еуроазиялық құрлықтың ортасында орналасқандықтан оның транзиттік тасымалдары саласында айтарлықтай көліктік және коммуникациялық әуелетін алдын ала анықтайды және әлемнің көптеген елдері үшін мүдделі болып табылады. Табиғи ресурстарының молдылығы Қазақстанның негізгі байлықтарының бірі – бұл оның пайдалы қазбалары.

Жер қойнауын қорғау – пайдалы қазындыларды жер қойнауынан неғұрлым толық (кешенді) алу және шығындалуын барынша азайту мақсатында жүзеге асырылатын шаралар кешені. Және пайдалы қазылымдар кен орындарын барлау мен өнеркәсіптік игерудің барлық сатыларында: геологиялық – барлау жұмыстарын жүргізу кезінде, кен кәсіпорындарын жобалау, салу, пайдалану және жабу кезінде жүзеге асырылады.

Әдебиеттер тізімі

1. Ә. Байбатша «Пайдалы қазбалар» – Фолиант баспасы Астана – 2008ж
2. В.И. Бирюков, С.Н. Куличихин «Поиски и разведка месторождений полезных ископаемых»
3. Қазақ тілі терминдерінің салалық ғылыми түсіндірме сөздігі «Кен ісі және металлургия» - Алматы Мектеп 2003ж

ЭКОЛОГИЯЛЫҚ АХУАЛ НАШАРЛАУЫНЫҢ АНТРОПОГЕНДІК ФАКТОРЛАРЫ

ЖЫЛКЫБАЕВА Г.Ж.

Жағалау аумақтарының шөлейттену процесі топырақтың химиялық ластануымен, оның ішінде мұнай өнімдерімен, бұрғылау, түрлі желілік құрылыстарды салу, карьерлер жасау кезіндегі техногендік әсерлермен, сондай-ақ геологиялық барлау жұмыстарын жүргізу уақытында жүйесіз жолдар салумен және жолсыз жерлермен ауыр бұрғылау техникасын тасымалдаумен байланысты едәуір жеделдеп отыр.

Табиғат қорғау заңдарының талаптарын бұзу, өндірістің артта қалған технологиясын қолдану нәтижесінде және көмірсутегі шикізатын өндіру мен тасымалдаудың ұзаққа созылған кезеңінде болған өнеркәсіптік авариялар салдарынан Батыс Қазақстандағы мазут сіңген жердің жалпы ауданы 194 мың га, төгілген мұнайдың көлемі - 5 млн. тоннаға жуық болса, оның негізгі бөлігі Каспий маңындағы облыстарда орналасқан. Мұнай өндіру жөніндегі операциялар қоршаған ортаның радиоактивтік және өзге де ластануымен қоса жүруде.